

ВИСНОВОК РЕЦЕНЗЕНТА

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Трейтяка Дмитра Вячеславовича на тему «Повсякденне життя грецької етнічної меншини в Україні (20-30-ті роки ХХ ст..)», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Дисертаційна робота Трейтяка Дмитра Вячеславовича «Повсякденне життя грецької етнічної меншини в Україні (20-30-ті роки ХХ ст..)», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія» виконана на кафедрі всесвітньої історії та археології історичного факультету Українського державного університету імені М.П. Драгоманова. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Українського державного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 1 лютого 2019 р.).

В результаті аналізу результатів виконання здобувачем ступеня доктора філософії Трейтяка Д.В. освітньо-наукової програми, індивідуального плану, розгляду, опрацювання теоретичних та практичних положень дисертаційного дослідження, поданих до розгляду наукових публікацій за темою дисертації, а також за підсумками проведення фахового семінару, який відбувся на розширеному засіданні кафедри всесвітньої історії та археології Українського державного університету імені М. П. Драгоманова (протокол №8 від 22 листопада 2023 р.), визначено наступне.

Актуальність теми дослідження і отриманих результатів.

Здобувач переконливо обґрунтовує актуальність та важливість наукового опрацювання питань, що є предметом його дослідження, висвітлюючи зв'язок теми своєї дисертації із сучасними дослідженнями у галузі повсякденності етнічних меншин.

Зокрема, здобувач звертає увагу на те що на сьогоднішній день важливим компонентом історичних досліджень стало дослідження етноменшин, які проживають на території України. Такі дослідження тісно пов'язані з іншими історичними, етнологічними та краєзнавчими дослідженнями і становлять важливу базу для пізнання історичного розвитку окремих громад на теренах нашої держави.

Серед багатьох напрямків української історіографії важливе місце посідають елліністичні дослідження, присвячені грекам України. Після

тривалого періоду, під час якого спостерігався певний брак уваги до дослідження етнічних меншин, сьогодні в українській науці він знову відродився і переживає часи піднесення. Результатом такої уваги до зазначеної проблематики стала поява низки наукових праць, які ретельніше розкривають різні аспекти буття грецької меншини в Україні. Серед різноманітного загалу, який охоплює дослідження окремих осередків проживання греків або окремих аспектів їх діяльності, існує потреба у додатковому вивченні деяких важливих питань, які не були розкриті повною мірою, зокрема повсякденне життя меншини після встановлення радянського режиму, за часів проведення політики коренізації, під час масштабних змін у господарстві та зайнятості населення та під час періоду репресій другої половині 1930-х років. Навіть на сьогодні повсякденне життя грецького селянства є недостатньо дослідженим та потребує додаткової уваги.

Розглядаючи період 20-х – 30-х років ХХ століття автор зазначає, що вивчення історії повсякденності у цей проміжок часу є відносно непростим, оскільки етнічні меншини на території України (і зокрема грецька меншина) перебували у вирі потрясінь та історичних подій, що докорінно змінювали більшість аспектів повсякденного буття. Дослідження повсякденності грецької етнічної меншини в Україні в 20-30-ті роки ХХ століття вимагає ретельного аналізу сукупності факторів, що впливали на нього, оскільки в цей період суспільство перебувало під серйозним тиском радянської влади, яка прагнула докорінно змінити не тільки політичну, економічну і соціальну сферу життя населення, але і його ментальність та світогляд. Грецька етнічна меншина, так само як і оточуюче населення України, перебувала у глибинному конфлікті з більшовицькою владою, марно намагаючись протистояти деформації та руйнуванню уставленого ритму життя та ціннісних орієнтирів.

Вивченню різних аспектів діяльності грецької меншини в Україні в 20-30-ті роки ХХ століття приділяли увагу такі науковці як Л.Якубова, А.Гедьо, К.Харлампович, І.Пономарьова, М.Журба, М.Жолоб, С.Пахоменко, І.Мартинчук, Н.Бацак, М.Подгайко, К.Балабанов, Н.Терентьева, М.Араджионі та ін. Саме сучасна історіографія характеризується найбільш змістовними науковими дослідженнями стосовно історії грецької меншини.

Таким чином, автор зазначає що грецька етнічна меншина є важливим суб'єктом у економічній та культурній взаємодії з українцями та з іншими меншинами і існує потреба у додатковому детальному дослідженні повсякденного життя меншини у складний період 1920-х – 1930-х років, з використанням сучасних концепцій дослідження повсякденності. У дисертації проаналізовано сукупність факторів та чинників, які відігравали роль у формуванні повсякденності грецької етнічної меншини, а також досліджено

компоненти повсякденної діяльності греків України у 20-30-ті роки ХХ століття.

Актуальність дисертаційної роботи підтверджується також тим, що робота виконана у відповідності з дослідницькою темою, яка розробляється на кафедрі всесвітньої історії та археології під керівництвом доктора історичних наук, професора Журби Михайла Анатолійовича: «Європейський громадсько-політичний рух (II пол. ХІХ ст. – поч. ХХІ ст.): етнонаціональний та міжнародний аспекти».

Наукова новизна результатів дисертації.

Дисертаційна робота містить наукову новизну, що представлена автором у вигляді конкретних положень, чітких формулювань і висновків. Так, на основі сучасних методологічних засад інтерпретації фактологічних даних висунуто та обґрунтовано авторську концепцію повсякденного життя грецької етнічної меншини в Україні в 20-30-ті роки ХХ століття. Наукова новизна полягає у наступному:

- проведено повноцінний аналіз стану дослідження повсякденного життя грецького населення в Україні;

- розкрито головні напрями реалізації основних потреб у житлі, одязі та їжі у середовищі греків України, визначено труднощі, викликані радянською дійсністю;

- досліджено вплив національної політики радянської влади на зміни у соціальному та побутовому аспектах повсякденності грецької етнічної меншини;

- простежено особливості формування суспільних настроїв різних прошарків грецької етнічної меншини за умов наростання тоталітарних тенденцій у суспільстві;

- отримало подальший розвиток розкриття особливостей деформації та руйнування традиційного світогляду грецьких громад під впливом тоталітарної політики радянської влади.

Дисертація виконана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі (точність, логічність, лаконічність, зрозумілість, зв'язаність, цілісність, завершеність). Аргументовано розкрито положення та результати, що характеризують наукову новизну та виносяться автором на захист. Назва дисертації відповідає її змісту.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що його матеріали можуть бути використані як вітчизняними, так і зарубіжним науковцями під час написання наукових робіт – підручників, монографій, статей, присвячених дослідженню повсякденності

грецького населення в Україні. Також матеріали дослідження можуть бути використані у розробці нормативних та спеціальних курсів з історії повсякденного життя та історії етнотеншин України. Положення, викладені у роботі, можуть бути використані у викладацькій діяльності вищих навчальних закладів, при проведенні краєзнавчих досліджень.

Наукові положення та висновки дослідження становлять інформативну базу з питань повсякденності грецької етнічної меншини в Україні в 20-30-ті роки ХХ століття та можуть бути використані як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, рекомендацій дослідження.

Дисертація Трейтяка Дмитра Вячеславовича є завершеним науковим дослідженням. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків зумовлюються значним обсягом опрацьованих матеріалів, документів, архівних даних, наукових праць та статей вітчизняних та зарубіжних учених, матеріалів науково-практичних конференцій та інтернет-видань, матеріалів власних досліджень. Наукові результати досить повно висвітлено у наукових публікаціях, які відповідають вимогам, що пред'являються щодо змісту та кількості фахових видань.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Трейтяка Д.В. складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 336 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 245 сторінок, з них повний текст викладений на 186 сторінках.

За обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами).

Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації.

Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій висунуто та обґрунтовано авторську концепцію повсякденного життя грецької етнічної меншини в Україні в 20-30-ті роки ХХ століття. Аналіз кількості наукових публікацій, повноти опублікування результатів дисертації та особистого внеску здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих самостійно та зарахованих за темою дисертації, засвідчив, що результати дисертаційного дослідження, які викладені в роботі, отримані автором самостійно, та повною мірою відображають основні положення та висновки роботи, результати доповідалися і обговорювалися на науково-

практичних конференціях.

Основні наукові положення дисертаційної роботи висвітлено в 10 наукових працях, із них: 2 статті в наукових періодичних виданнях інших держав, 8 статей у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних науко-метричних баз, 12 тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 6,8 друк. аркушів.

Основні положення дисертаційного дослідження повністю висвітлені у закордонних, фахових виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях.

Перелік та вивчення змісту опублікованих статей та тез доповідей на конференціях дозволяє визначити, що Трейтяк Д.В. виконав вимоги Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44. З огляду на це апробація результатів дисертаційної роботи є достатньою.

Дискусійні положення та зауваження.

У цілому позитивно оцінюючи наукове дослідження, варто висловити деякі зауваження:

1. Дисертант Трейтяк Д.В., використовуючи архівні матеріали недостатньої уваги приділив обласним архівам.
2. Автор досить стисло розглянув особливості дозвілля греків України в 20-30-ті роки ХХ століття.

Проте висловлені зауваження не торкаються суті дисертаційного дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота Трейтяка Дмитра Вячеславовича «Повсякденне життя грецької етнічної меншини в Україні (20-30-ті роки ХХ ст.)» є завершеною науковою працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати. Дисертаційну роботу виконано на достатньо високому рівні, її результати мають наукову новизну і практичну значимість. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані в наукових періодичних виданнях інших держав, наукових фахових виданнях, оприлюднювались на науково-практичних конференціях. Дисертаційне дослідження відповідає обраній темі, розкриває її та підтверджує, що автором вирішено поставлені у роботі завдання. Здобувачем дотримано вимоги академічної доброчесності та не допущено її порушень під час дослідження. За змістом дисертаційна

